

Weronika Pelc

Zapłata kartą płatniczą : część 1

Palestra 38/11(443), 28-43

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Weronika Pelc

■ Zapłata kartą płatniczą

Część I

Niniejszy tekst jest pierwszym z serii trzech artykułów, których przedmiotem jest próba wyjaśnienia mechanizmu zapłaty kartą płatniczą. Karty płatnicze są w naszym kraju zjawiskiem nowym. Mimo że zagadnienia dotyczące kart płatniczych budzą żywe zainteresowanie, problemy prawne związane z zapłatą kartą płatniczą nie znalazły jeszcze odzwierciedlenia w doktrynie. Praca nad ukształtowaniem polskiego modelu zapłaty kartą płatniczą dopiero się rozpoczyna. Najbliższe lata przyniosą dynamiczny rozwój tej instytucji. Zainteresowanie doktryny prawa i praktyki problemami związanymi z kartami płatniczymi niewątpliwie wymuszą potrzeby obrotu. Z biegiem czasu i w miarę upowszechniania się karty pojawią się spory wynikające ze stosunków prawnych związanych z kartą płatniczą. W takiej sytuacji niezwykle istotne jest, by środowisko adwokatów już w tej chwili zapoznało się z problemami prawnymi, jakie niesie ze sobą zapłata kartą płatniczą. Znajomość tych zagadnień może okazać się niezbędna w praktyce adwokackiej.

Dostępne opracowania dotyczące kart płatniczych dotyczą głównie zagadnień ekonomicznych. Prasa, nawet fachowa, jest na etapie przybliżania samego zjawiska. Wysiłki skupiają się więc na wyjaśnieniu czym jest karta płatnicza i do czego służy, a nie jaki jest prawny mechanizm jej działania. Jest to o tyle zrozumiałe, że bez zdefiniowania problemu nie można rozpocząć jego rozważania. Z tych względów pierwszy tekst poświęcony jest historii karty płatniczej, wyjaśnieniu sposobu jej działania oraz zdefiniowaniu istotnych pojęć. Informacje w nim zawarte nie mają na celu wyczerpującego omówienia tych zagadnień, a jedynie stworzenie podstaw, na których oparta będzie dalsza analiza zapłaty kartą płatniczą. Próba określenia prawnego mechanizmu zapłaty kartą zawarta jest w części drugiej i trzeciej. Ogromna różnorodność kart płatniczych sprawia, że niniejsze rozważania zostały ograniczone do zapłaty tzw. trójstronną kartą płatniczą.

Historia karty płatniczej

Pierwsze dwustronne karty płatnicze pojawiły się w Stanach Zjednoczonych Ameryki już w końcu XIX w. W 1894 r. Hotel Credit Letter Company wydał swoim klientom tzw. karty klienta. Praktyka

wydawania tego typu kart rozpowszechniła się w USA także w innych niż hotelarstwo dziedzinach gospodarki, głównie na skutek przepisów uniemożliwiających bankom amerykańskim działalność

w skali całego kraju. Zasięg banków ograniczony był tylko do jednego stanu i dlatego przyjęta zazwyczaj forma obrotu bezgotówkowego, czyli czek, miała jedynie zasięg regionalny, co nie zaspokajało potrzeb obrotu. Nakładały się na to inne braki rozliczeń czekowych, w tym m.in. niepewność remitenta czeku, że czek zostanie w banku zrealizowany, gdyż banki odmawiały realizacji czeku, jeżeli w chwili przedstawienia czeku do realizacji brak było pokrycia na rachunku wystawcy, nawet jeśli był to brak chwilowy, związany ze specyfiką rachunków bieżących¹. W 1914 r. Western Union wprowadził pierwsze karty płatnicze dla wybranych klientów. Karty te dawały ich posiadaczom wiele przywilejów, m.in. możliwość dokonywania odroczonej płatności bez konieczności uiszczania odsetek. W latach dwudziestych XX w. karty płatnicze emitowały wielkie koncerny handlowe i towarzystwa naftowe. Były to najczęściej karty pozwalające wybranym klientom albo pracownikom na bezgotówkowy zakup towarów.

Rozwój współczesnych kart płatniczych rozpoczął się od 1950 r., kiedy to na rynek została wprowadzona karta Diners Club uznawana przez wiele punktów sprzedaży, a nie tylko przez jej emitenta. By wytłumaczyć genezę tej karty, często przytacza się anegdotę o tym, jak jej twórca nie mógł opuścić restauracji, ponieważ zabrakło mu gotówki na opłacenie rachunku. W ślad za Diners Club poszli następni. W 1958 r. pojawiła się karta American Express. W tym samym roku Bank of America wprowadził kartę BankAmericard. Nie była to pierwsza bankowa karta płatnicza, jaka pojawiła się w USA, ale pierwsza, która odniosła zdecydowany sukces. Wiązało się to z tym,

że Bank of America działał na dużym i gęsto zaludnionym obszarze w Kalifornii (miał więc oparcie w potencjalnie szerokim rynku), a ponadto oferował swoim klientom kredyt, który można było spłacać w ratach. BankAmericard była więc pierwszą, w pełni ukształtowaną, kartą kredytową. Od połowy lat 60. banki spoza Kalifornii mogły zawierać z Bank of America umowy licencyjne uprawniające je do wydawania BankAmericard. W 1967 r. kilka banków opracowało konkurencyjną dla BankAmericard kartę MasterCharge. Większość pozostałych banków przystąpiła bądź do jednego, bądź do drugiego systemu. W 1970 r. karty te oferowało ok. 3000 banków. W 1970 r. kontrolę nad Americard przejęła korporacja wydających ją banków. Ponieważ BankAmericard zdobywała popularność także poza Stanami Zjednoczonymi (od 1966 r. BankAmericard rozpoczęła ekspansję w Europie), a w wielu krajach sprzeciw budziło wydawanie karty związanej z amerykańskim bankiem (choć na tym etapie związek ten dotyczył jedynie nazwy, gdyż samą kartę wydawały banki danego kraju), w 1977 r. dla karty, zamiast BankAmericard, przyjęto nazwę VISA. Korporacja banków kontrolująca światowy system VISA została nazwana VISA International. Natomiast nazwa karty MasterCharge została zmieniona w 1983 r. na MasterCard².

Przykładem obecności kart na rynku europejskim może być Wielka Brytania. W Wielkiej Brytanii pierwsza karta została wyemitowana w 1966 r. (Barclaycard – w systemie VISA), jednakże prawdziwą popularność zdobyły karty Access – w systemie MasterCard obecne na rynku od 1971 r. W 1988 r. w Wielkiej

Brytanii było w użyciu 39 mln kart. Następna na kontynencie europejskim, w ilości wydanych kart, była Francja, gdzie w obrocie znajdowało się 7 mln kart³. Według danych za 1992 r. liczba wydanych kart wynosiła: w Wielkiej Brytanii 38 mln, we Francji 14 mln, w Hiszpanii 14 mln, w Niemczech 6 mln a we Włoszech 4,5 mln⁴. Pierwsza europejska organizacja systemu kart płatniczych – Eurocard powstała w roku 1965 (z inicjatywy banków szwedzkich, przedstawicieli hoteli i osób prywatnych); w 1969 r. została ona członkiem MasterCard.

Oprócz Diners Club, American Express, kart MasterCard i VISA, do światowej czołówki należy także japońska karta JCB.

W Polsce⁵ już od początku lat siedemdziesiątych cudzoziemcy mogli płacić za pomocą kart płatniczych w kilkudziesięciu sklepach Pewexu, Desy, Baltony, hotelach i restauracjach Orbisu. Rozliczeniami transakcji, dokonywanych za pomocą kart płatniczych, zajmowało się Polskie Biuro Podróży Orbis oraz, w zakresie płatności za bilety lotnicze, Polskie Linie Lotnicze LOT. Karty płatnicze były jednak niedostępne dla obywateli polskich. Sytuacja zmieniła się po 1991 r. kiedy to BIG S.A., jako pierwszy bank w Polsce, wyemitował kartę VISA Business Card. Rozliczanie transakcji przejęła spółka utworzona w styczniu 1991 r. przez BIG S.A. i Orbis: Polcard. Kolejnymi bankami oferującymi karty VISA były: Kredyt Bank S.A. i Bank Polska Kasa Opieki S.A. Obecnie karty typu VISA oferuje 11 polskich banków⁶. Wszystkie są członkami VISA International. Ponadto Bank PeKaO S.A. przygotowuje

się do uruchomienia własnego centrum akwizycyjno-autoryzacyjno-rozliczeniowego. W Polsce można również uzyskać kartę American Express, który w 1991 r. powołał własne centrum rozliczeniowe w Polsce. Żadna jednak z wymienionych kart nie jest kartą kredytową; wydawane są jedynie karty obciążeniowe (pozwalające na dokonywanie wydatków do wysokości sumy zdeponowanej na rachunku karty). We wrześniu 1993 r. na rynku pojawiła się pierwsza polska karta płatnicza o nazwie Polcard. Jak dotąd jest ona emitowana przez Bank Inicjatyw Gospodarczych S.A. oraz przez Pomorski Bank Kredytowy S.A. w Szczecinie. Karta wydawana przez BIG S.A. to karta obciążeniowa, choć np. pracownicy Polcardu mogą korzystać przy zakupach dokonywanych przy użyciu karty Polcard z niewielkiego kredytu, jest to dla nich zatem karta debetowa. Kartą pozwalającą na zaciągnięcie niewielkiego kredytu jest karta Polcard wydawana przez Pomorski Bank Kredytowy S.A. w Szczecinie. Jedyną kartą kredytową dostępną w Polsce jest karta Express M wydawana przez Bank Depozytowo-Powierniczy GLOB S.A. w Warszawie, działający poprzez agenta – spółkę Express M sp. z o.o. W Polsce można także uzyskać kartę American Express. W niedalekiej przyszłości na rynku będą oferowane także karty Eurocard⁷. Rynek kart płatniczych uległ również poszerzeniu o karty Diners Club wydawane w porozumieniu z bankiem Creditanstalt.

Od 1989 r. obroty uzyskane przez emitentów kart płatniczych w Polsce wzrastają dynamicznie. W latach 1989–1992 powiększyły się z 96 do 917 mld zł⁸. Wciąż jednak przeważająca licz-

ba transakcji jest dokonywana tymi kartami za granicą. Być może wprowadzenie na rynek pierwszych polskich kart płatniczych, służących do korzystania jedynie w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, zmieni sytuację. Wiadomo też, że coraz więcej międzynarodowych koncernów jest zainteresowanych uruchomieniem swoich kart w Polsce. Z drugiej strony pojawia się wiele lokalnych inicjatyw, jak np. dwustronna karta rabatowo-kredytowa emitowana przez spółkę z o.o. PORION w Warszawie, operatora sieci Warszawskiej Telewizji Kablowej PORION.

Udział kart płatniczych w światowych rozliczeniach bezgotówkowych w 1983 r. wahał się w przedziale od 0–10%. Karty płatnicze były najpopularniejsze w Japonii, USA i Wielkiej Brytanii. Stosunkowo małą popularnością cieszyły się w Niemczech, Holandii i Szwajcarii. Według danych VISA International dotyczących regionu: Europa, Środkowy Wschód i Afryka ilość wydanych kart i obroty dokonane przy ich użyciu rosły z każdym rokiem. Równie dobrze radził sobie główny konkurent Visa International – MasterCard International, który w 1992 r. odnotował wzrost obrotu wygenerowanego przez karty kredytowe o 17,2%. W 1991 r., a więc wtedy, gdy w Polsce wydawano pierwsze karty płatnicze, samych kart VISA funkcjonowało w Wielkiej Brytanii 28 mln, we Francji 8 mln, a w Hiszpanii 11 mln. Według danych VISA roczny przyrost ilości kart w krajach europejskich wahał się w granicach ok. 5–25% (przykładowo w Niemczech – 22,3%, w Szwajcarii – 16,8%, w Belgii – 32,9%). W skrajnych przypadkach, np. Czechosłowacji, wzrost w 1991 r. wyno-

sił 723%. Wciąż jednak Wielka Brytania pozostaje krajem, który najlepiej potrafił docenić karty płatnicze. Liczba wydanych tam kart VISA równa jest liczbie osób pracujących. Średnia liczba transakcji dokonanych za pomocą kart VISA na jeden punkt akceptujący te karty wynosiła 1494⁹. Według S.A. Jones karty kredytowe zawdzięczają swoją popularność w Wielkiej Brytanii przemianom obyczajowym, jakie nastąpiły po II wojnie światowej. Tradycyjne oszczędności i niechęć do konsumpcji na kredyt zastąpiło podejście: „teraz kupić – potem płacić”¹⁰. Zaciąganie kredytu przestało być czymś nagannym, przeciwnie, posiadanie karty kredytowej stało się oznaką prestiżu i wyznacznikiem pozycji w społeczeństwie. W USA funkcjonuje nawet powiedzenie, że „gotówka to karta kredytowa biednego człowieka”. Okazało się, że prestiż związany z posiadaniem karty danego rodzaju skuteczniej przyciąga nowych klientów, niż korzyści związane z jej uzyskaniem. W broszurze reklamowo-informacyjnej dotyczącej karty VISA Business Card, wydawanej przez Kredyt Bank S.A., można przeczytać: „Posiadanie i użytkowanie karty płatniczej Kredyt Bank S.A. VISA Business Card, to nie tylko łatwość dokonywania operacji finansowych przez całą dobę na całym świecie. To również nobilitacja firmy, uzyskanie dodatkowego atutu – prestiżowej wizytówki (...) Przedstawiając w hotelu, w kasie biletowej czy supermarkecie kartę płatniczą Kredyt Bank S.A. VISA Business Card klient potwierdza, że jest poważnym, zawsze wypłacalnym człowiekiem interesu”¹¹. Czy można być człowiekiem naprawdę nowoczesnym bez karty płatniczej?

Klasyfikacja kart płatniczych

Wszelkie klasyfikacje mają charakter mniej lub bardziej umowny, ponieważ trudno jest wtłoczyć w ciasne schematy różnorodnie instytucje ukształtowane w odpowiedzi na potrzeby gospodarki. Zaprezentowana poniżej klasyfikacja ma za zadanie wskazać na różnorodność form, w jakich występują karty płatnicze i zwrócić uwagę na cechy charakterystyczne niektórych z nich. Istnieją jednak karty płatnicze, które nie dają się jednoznacznie zaklasyfikować, choć znajomość poniższej klasyfikacji może pomóc w zrozumieniu sposobu, w jaki funkcjonują.

A. Klasyfikacja w oparciu o ilość podmiotów zaangażowanych w operacje z kartą płatniczą

1) **Karty dwustronne**

Cechą charakterystyczną tych kart jest to, że są one akceptowane jedynie przez podmiot, który je wydaje. Na tej zasadzie funkcjonują karty wydawane przez sieci wielkich domów towarowych czy też przez towarzystwa naftowe. Karty tego typu często nazywa się „**kartami konsumenckimi**”. Dla celów stworzenia systemu kart dwustronnych wystarczy zawarcie odpowiedniej ilości umów dwustronnych pomiędzy emitentem karty i jego klientami. Na podobnych zasadach funkcjonowały pierwsze karty płatnicze. Od innych kart płatniczych różni je przede wszystkim ograniczony zasięg działania (np. można nimi płacić tylko na stacjach benzynowych należących do jednego koncernu lub w sklepach jednej sieci). Posiadacze takich kart mogą korzystać z pewnych przywilejów, a nawet

rabatów, co zachęca ich do korzystania z usług emitenta karty. Ten ostatni zwiększa w ten sposób swoje obroty. Karty takie są ogromnie popularne i ich ilość zwiększa się z każdym rokiem przekraczając liczbę typowych, trójstronnych kart płatniczych.

2) **Trójstronne karty płatnicze**

Wydawanie i funkcjonowanie takich kart wymaga porozumienia trzech podmiotów: instytucji emitującej karty, właścicieli sklepów i punktów usługowych gotowych przyjmować zapłatę kartą oraz posiadaczy kart. Do powstania systemu trójstronnych kart płatniczych konieczne jest dokładne zdefiniowanie wzajemnych praw i obowiązków tych trzech podmiotów, co następuje w drodze regulacji umownej. Podpisywane są umowy: emitenta karty z każdym z właścicieli sklepów i emitenta karty z każdym z posiadaczy karty. Trójstronne karty płatnicze mają znacznie szerszy zasięg niż karty dwustronne. Ponieważ jednak obsługa systemu jest znacznie droższa, ich wydanie posiadaczom jest najczęściej odpłatne. Stosowane są też opłaty okresowe za korzystanie z karty. Emitenci czerpią zyski nie tylko z opłat pobieranych od posiadaczy. Właściciele sklepów akceptujących karty najczęściej zobowiązują się do swoistego „dyskonta”. Otrzymują oni od emitenta tytułem zapłaty za towar, za który kupujący „zapłacił” kartą płatniczą kwotę nieco mniejszą niż faktyczna należność. Umowa między emitentem a właścicielem sklepu bądź punktu usługowego określa tę prowizję na rzecz emitenta jako określony procent całej należnej sumy.

Trójstronne karty płatnicze można podzielić na te wydawane przez banki, czyli tzw. karty bankowe i karty wydawane przez inne podmioty. Wśród tych ostatnich najważniejszą grupę stanowią karty typu **Travel and Entertainment (T&E – Podróż i Rozrywka)**, do których zalicza się karty Diners Club i American Express. Są one przeznaczone dla zamożnych klientów i ich wydanie wiąże się z wysokimi opłatami. Poza swoją główną funkcją, zapewniają one swoim posiadaczom wiele dodatkowych przywilejów, takich jak darmowe ubezpieczenia, zniżki przy zakupie biletów lotniczych itp. Wydające te karty wielkie organizacje nie zajmują się świadczeniem usług bankowych ani handlem (jak emitenci kart dwustronnych) i najważniejszym celem ich działalności jest obsługa systemu.

Bankowe karty płatnicze mogą być wydawane w ramach systemów międzynarodowych, jak VISA, albo systemów lokalnych, np. polski Polcard. Emitentem bankowej karty płatniczej jest bank, którego nazwa najczęściej znajduje się na karcie, jednakże większość rozliczeń dokonywana jest poprzez system danej karty, tzn. przez międzynarodową korporację, której członkiem jest bank-emitent lub przez odrębny utworzony w tym celu podmiot. Wydanie bankowej karty płatniczej najczęściej wiąże się z posiadaniem rachunku karty w danym banku. Bankowe karty płatnicze są ogromnie popularne, a te, funkcjonujące w ramach systemów międzynarodowych, znane i akceptowane na całym świecie (VISA, Master/Eurocard).

B. Klasyfikacja w oparciu o element kredytowy

1) Karty kredytowe

Mimo że w języku potocznym przyję-

ło się nazywać wszystkie karty płatnicze kartami kredytowymi, tylko ich część zasługuje na tę nazwę. W prawie polskim poprzez kredyt, zgodnie z art. 27 Prawa bankowego¹², rozumie się oddanie do dyspozycji kredytobiorcy, na czas oznaczony w umowie, określonej kwoty środków pieniężnych, przy czym kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z kredytu na warunkach określonych w umowie, do zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w umówionym terminie spłaty oraz do zapłaty prowizji od przyznanego kredytu. Oczywiście polskiej definicji kredytu nie należy rygorystycznie stosować do obrotu międzynarodowego, w którym funkcjonują karty płatnicze, jednak może być ona pomocna w rozgraniczeniu kredytu (w rozumieniu Prawa bankowego) od tzw. kredytu kupieckiego, polegającego na przesunięciu w czasie terminu zapłaty za zakupione towary bądź usługi.

Karty kredytowe są wydawane w oparciu o umowę, która ma cechy umowy kredytowej. Jest w niej oznaczony tzw. limit kredytowy, czyli ilość środków pozostawionych do dyspozycji posiadacza karty, sposób spłaty oraz wysokość odsetek należnych emitentowi karty udzielającemu kredytu. Spłata kredytu następuje najczęściej poprzez spłacenie w okresach miesięcznych określonej procentowo części zadłużenia albo poprzez spłacanie miesięcznie sumy w wysokości określonej cyfrowo w umowie. Możliwe jest także jednorazowe lub szybsze spłacenie całej sumy. Kredyt udzielony posiadaczowi karty przez jej emitenta ma charakter kredytu rewolwingowego. Oznacza to, że emitent karty nie udziela kredytu w oznaczonej wysokości, lecz oznacza limit, do które-

go posiadacz może „płacić” kartą nie posiadając własnych środków. Spłata zadłużenia powoduje możliwość ponownego korzystania z kredytu do wysokości nie wykorzystanego limitu kredytowego. Karty kredytowe to przeważnie karty wydawane przez banki. W Polsce jedyną dostępną dla ogółu kartą kredytową jest karta ExpressM wydawana przez GLOB Bank SA.

2) Karty debetowe (tzw. charge cards)

Posiadacze **kart debetowych** korzystają jedynie z rodzaju kredytu kupieckiego, tzn. moment płatności jest odroczony w stosunku do momentu zakupu. Dobrym przykładem są tu karty typu T&E. Posiadacz takiej karty otrzymuje w okresach miesięcznych zestawienie wydatków dokonanych za pomocą karty. Sumy objęte zestawieniem są natychmiast płatne na rzecz emitenta karty. Posiadacz karty płaci więc za zakupy dokonane na początku miesiąca dopiero w miesiącu kolejnym, nie ponosząc z tego tytułu żadnych dodatkowych opłat. Jednakże opóźnienie w zwrocie należności powoduje obowiązek uiszczenia dodatkowych opłat, znacznie przekraczających zwykle koszty kredytu.

3) Karty obciążeniowe (tzw. debit cards)¹³

Karty obciążeniowe pozwalają na dokonywanie płatności tylko do wysokości salda na rachunku. Kartami obciążeniowymi są w szczególności karty pozwalające jedynie na dokonywanie wypłat z bankomatu albo na płacenie nimi w zainstalowanych w niektórych sklepach POS (Point of Sale – w dosłownym tłumaczeniu: punkt sprzedaży – jest elektronicznym terminalem połączonym

z całym systemem komputerowym obsługującym system danej karty. W bardziej skomplikowanych systemach **EFTPOS** (Electronic Fund Transfer Point of Sale) płatność następuje natychmiast poprzez dokonanie elektronicznego przelewu z rachunku posiadacza na rachunek sprzedawcy. Płatność może więc nastąpić jedynie do wysokości środków na rachunku posiadacza karty. Niekiedy może on skorzystać z przewidzianego w umowie z emitentem tzw. **overdraft facility**, czyli ograniczonego do niewielkiej sumy kredytu, który musi być następnie spłacony wraz z odsetkami (najczęściej wysokimi) w krótkim czasie. Karty te zdobywają coraz większą popularność, choć część właścicieli punktów przyjmujących zapłatę kartą sprzeciwia się ich wprowadzeniu ze względu na konieczność płacenia prowizji w sytuacji, gdy pieniądze automatycznie przepływają z rachunku kupującego na rachunek sprzedawcy, pozornie bez pośrednictwa emitenta karty. Emitent karty w takich systemach widziany jest jedynie jako przedsiębiorstwo eksploatujące sieć, a nie jako aktywny uczestnik transakcji.

C. Klasyfikacja ze względu na osobę posiadacza karty

1) Karty prywatne

Mianem **kart prywatnych** można objąć wszystkie karty wydawane osobom fizycznym występującym w roli konsumentów (tzn. nie działających w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej). Najczęściej karty takie wydawane są w ciężar rachunku otwartego dla posiadacza karty. Szczególnym przypadkiem jest wspólny rachunek mał-

zonków, w ciężar którego wydawane są dwie karty – po jednej dla każdego z małżonków. Możliwe jest również wydanie kart dla kilku osób w ciężar jednego rachunku. Pozostałe osoby występują wtedy jako **Posiadacze Dodatkowi**, ale za zaciągnięte za pomocą kart zobowiązania zarówno posiadacz rachunku, w ciężar którego wydano karty, jak i Posiadacze Dodatkowi odpowiadają solidarnie¹⁴.

2) Karty firmowe (company cards)

Karty takie wydawane są spółkom, przedsiębiorstwom i innym podmiotom gospodarczym. Chociaż posiadaczem karty jest określony podmiot gospodarczy, uprawnionym do korzystania z niej jest imiennie oznaczony jego pracownik. Występuje on w roli „**uprawnionego użytkownika**” karty. Za zobowiązania wynikające z transakcji dokonanych kartą odpowiada jednak nie on, ale jego pracodawca. Karty takie mogą być przydatne przykładowo w finansowaniu służbowych podróży zagranicznych (hotele, bilety lotnicze, wynajem samochodów).

D. Inne rodzaje kart

Istnieje wiele kart, które choć wyglądają podobnie jak karty płatnicze powin-

ny być traktowane jako odrębna kategoria. Do grupy tej należą karty gwarantujące чеки (**cheque guarantee cards**), których rolą jest gwarantowanie przez wystawcę karty płatności dokonanych чеком przez posiadacza takiej karty. Karty takie nie mogą być używane do dokonywania zapłaty. Na świecie coraz większą popularność zdobywają tzw. **smart cards** (mądre karty). Są to karty, na których nie tylko można kodować informacje, ale także dokonywać zmian w tych zapisach. Najprostszym rodzajem kart tego typu są karty używane do automatów telefonicznych, na których kodowana jest liczba impulsów, za które posiadacz karty zapłacił. Liczba ta maleje w miarę przeprowadzania rozmowy telefonicznej. Smart cards znajdują coraz szersze zastosowanie. Charakterystyczne dla nich rozwiązania techniczne mogą być używane w tradycyjnych kartach kredytowych stosowanych np. w EFT-POS albo dla stworzenia lepszego systemu zabezpieczeń przed użyciem karty przez osobę nieuprawnioną. Posiadacz karty mógłby być identyfikowany nie tylko w oparciu o podpis, ale np. odcisk palca lub głos. Zagadnienia związane z tymi kartami pozostają jednak poza zasięgiem tematycznym tego opracowania.

Podstawowe pojęcia związane z problematyką kart płatniczych i technika zapłaty kartą płatniczą

A. Podstawowe pojęcia związane z problematyką kart płatniczych

Chociaż, o czym była mowa wyżej, karty płatnicze funkcjonują na polskim rynku już od 1991 r. nie wytworzyła się

jeszcze jednolita terminologia dla wszystkich zjawisk związanych z obrotem tymi kartami. Co więcej, nawet jednolicie stosowane pojęcia nie są powszechnie znane, dlatego na użytek niniejszego cyklu artykułów konieczne jest zdefiniowane używanych w dalszych rozważaniach pojęć.

1. Podmioty biorące udział w procesie zapłaty kartą płatniczą to:

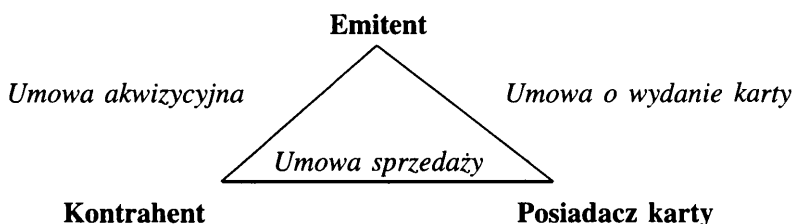
a) **posiadacz karty**, czyli osoba której imię, nazwisko i podpis są uwidocznione na karcie i której rachunek (bankowy lub księgowy) jest obciążany z tytułu transakcji dokonanych za pomocą karty. Czasem jednak w ciężar rachunku posiadacza karty rozliczanych jest kilka kart wydanych dla imiennie oznaczonych osób (ma to miejsce przykładowo przy wydawaniu kart firmowych), które to osoby są **uprawnionymi użytkownikami** kart i dokonują transakcji w imieniu własnym, lecz w ciężar rachunku posiadacza karty,

b) wystawca karty, czyli **emitent** oraz

c) właściciel sklepu lub punktu usługowego przyjmującego zapłatę kartą, zwany w wielu umowach **kontrahtem**.

2. Umowa określająca wzajemne prawa i obowiązki emitenta i kontrahenta nazywana będzie **umową akwizycyjną**. Umowę pomiędzy posiadaczem karty a emitentem określa się jako **umowę o wydanie karty**. Specjalny rachunek wystawiany przy transakcji z kartą przez kontrahenta, podpisany następnie przez posiadacza karty i będący podstawą do dochodzenia przez kontrahenta roszczeń względem kontrahenta, określa się jako **rachunek obciążeniowy** (ang. slip, niem. Belastungsbeleg).

3. Poniższy schemat będzie wykorzystywany w dalszej części opracowania. Stanowi on pewne uproszczenie, ponieważ w rzeczywistości, w wielu przypadkach w roli emitenta występuje kilka różnych podmiotów. Przeważnie odmiennymi podmiotami są emitent-wydawca kart i emitent podpisujący umowy z kontrahentami w innym kraju. Przyjęło się, że bank wydający karty nazywa się **wydawcą**, a bank podpisujący umowę akwizycyjną z kontrahentem – **akwizytorem** lub **pozyskiwaczem (bank acquirer)**. W roli wydawcy i akwizytora występować może ten sam podmiot (do takiej roli szykuje się w Polsce Bank PeKaO S.A.). Na terenie jednego kraju może działać wielu wydawców i akwizytorów lub wydawco-akwizytorów. Na świecie są ich setki. Wszyscy jednak należą do jednego systemu, np. są członkami VISA International Inc., który również aktywnie uczestniczy w transakcjach (VISA International Inc. jest spółką prawa amerykańskiego zarejestrowaną w stanie Delaware). Wzajemne stosunki tych trzech rodzajowo odmiennych podmiotów: wydawców kart, akwizytorów pozyskujących kontrahentów i z nimi współpracujących oraz korporacji eksploatującej system danej karty i nim kierującej, uregulowane są w drodze wzajemnych umów. Każdy podmiot uczestniczący w systemie na zewnątrz

występuje w zakresie swoich działań dotyczących kart płatniczych jako przedstawiciel systemu (działa w imieniu własnym jako członek systemu w zakresie praw przysługujących mu na podstawie umowy z właścicielem systemu), tak, że dla posiadacza karty fakt, iż są to odrębne podmioty prawne, nie ma większego znaczenia praktycznego. Nie ma to również wpływu na działanie podstawowego mechanizmu zapłaty kartą płatniczą. Możliwe wszakże jest funkcjonowanie karty płatniczej w sytuacji, gdzie wydawcą, akwizytorem i właścicielem systemu jest tylko jeden podmiot. Taką sytuację można przyjąć za modelową i właśnie ona będzie podstawą rozważań zawartych w niniejszym opracowaniu. Wewnętrzna struktura emitenta nie będzie dokładniej omówiona, gdyż przedmiotem rozważań jest jedynie określenie mechanizmu zapłaty kartą płatniczą, a nie prawna organizacja podmiotów uczestniczących w tej zapłacie.

4. Całością czynności wykonywanych przez strony w celu prawidłowego dokonania wzajemnych rozliczeń, w szczególności zaspokojenia kontrahenta przez emitenta, a emitenta przez posiadacza karty, określać będą jako **postępowanie z kartą płatniczą**. W podobnym znaczeniu występować będzie pojęcie „**zapłata kartą płatniczą**”, przy czym dotyczyć ono będzie w szczególności procesu, wskutek którego, po przyjęciu podpisanego przez posiadacza karty rachunku obciążeniowego prawidłowo wystawionego przez kontrahenta, ten ostatni będzie mógł dochodzić zapłaty od emitenta, natomiast posiadacz karty będzie traktowany tak, jak gdyby zapłaty dokonał.

B. Technika zapłaty kartą płatniczą

Znaczenie wielu pojęć i techniki zapłaty kartą płatniczą powinien wyjaśnić przykładowy opis transakcji dokonanej przy użyciu karty VISA¹⁵.

Posiadacz karty, który pragnie dokonać zakupu za pośrednictwem karty płatniczej, może dokonać tej transakcji w punkcie oznaczonym logo systemu posiadanej przez niego karty. Po wybraniu towaru, posiadacz karty przedstawia kontrahentowi kartę. Kontrahent, zanim przyjmie zapłatę kartą i wystawi rachunek, musi upewnić się, czy karta jest ważna, tzn. czy zawiera wszystkie elementy umieszczane na kartach VISA: charakterystyczne logo systemu, hologram, numer karty (musi zaczynać się od określonej cyfry i mieć określony układ cyfrowy), datę ważności karty (sprawdza czy termin ważności karty już się rozpoczął i czy jeszcze nie upłynął), podpis posiadacza karty. Sprawdza także, czy karta nie nosi znaków przeróbek, wymazywania itp. Następnie powinien sprawdzić, czy karta o danym numerze nie znajduje się na tzw. **stopliście**, czyli liście kart zastrzeżonych. Kartę zastrzeżoną należy odebrać i skontaktować się z emitentem, który podpisał z kontrahentem umowę akwizycyjną, dalej w tym opisie zwanym akwizytorem. Następnie kontrahent wystawia rachunek obciążeniowy. Rachunek taki najczęściej jest sporządzany na stosownym formularzu za pomocą specjalnego powielacza (**imprinter**) pozwalającego na przeniesienie danych wytłoczonych na karcie (dotyczących posiadacza karty) i na powielacz (dotyczących kontrahenta) na formularz rachunku. Treść rachunku obe-

jmuje: numer karty, nazwisko posiadacza karty, datę ważności, dane o kontrahencie, datę transakcji, numer autoryzacji (o czym poniżej), kwotę transakcji, rodzaj należności, ew. kwotę napiwków, łączną należność, oznaczenie rodzaju karty, podpis posiadacza karty (składany dopiero po wystawieniu rachunku)¹⁶. Pod podpisem na rachunku najczęściej znajduje się klauzula potwierdzająca, że posiadacz karty otrzymał towar i zgadza się na należność uiszczyć zgodnie z umową wiążącą go z emitentem. Jeżeli cena zakupionego towaru przekracza tzw. **limit autoryzacyjny** (floor limit), kontrahent powinien skontaktować się z centrum autoryzacyjnym celem potwierdzenia transakcji. Limity autoryzacyjne są ustalane w umowie akwizycyjnej. **Autoryzacja** ma na celu sprawdzenie, czy posiadacz karty będzie w stanie wywiązać się z zobowiązania zaciągniętego poprzez zapłatę kartą za stosunkowo kosztowny artykuł. **Centrum autoryzacyjne** (może to być wydzielona jednostka organizacyjna akwizytora albo odrębny podmiot działający w systemie VISA oznaczony w umowie akwizycyjnej; zawsze będzie to jednostka znajdująca się na obszarze działalności kontrahenta, tzn. w danym kraju) sprawdza czy karta, którą przedstawił posiadacz, jest wydana przez emitenta, którego częścią jest centrum lub przez emitenta ściśle z centrum związanego. Jeśli tak jest, centrum, w oparciu o posiadane na temat posiadacza karty dane, dokonuje decyzji autoryzacyjnej, którą następnie komunikuje kontrahentowi. Jeżeli karta została wydana przez emitenta znajdującego się poza „zasięgiem” centrum, centrum korzysta z systemu komputerowego VISA International. Sy-

stem komputerowy albo przesyła prośbę o autoryzację do banku, który wydał kartę przedstawioną w punkcie sprzedaży albo, jeżeli bank ten zostawił instrukcje, aby kontaktować się z nim tylko w sprawach bardzo ryzykownych transakcji, system sam dokonuje autoryzacji. Decyzja autoryzacyjna jest niezwłocznie komunikowana kontrahentowi. Według założeń VISA cała procedura autoryzacji nie powinna trwać dłużej niż dwie sekundy. Kontrahent powinien także konsultować z centrum autoryzacyjnym każdy przypadek, który w jakikolwiek sposób wyda mu się podejrzany (np. dziwnie zachowujący się klient kupujący przypadkowe towary). Jeżeli centrum autoryzacyjne nie zgłasza zastrzeżeń, kontrahent wpisuje na rachunku numer autoryzacji i prosi posiadacza karty o podpisanie rachunku. Po uzyskaniu podpisu posiadacza karty na rachunku, kontrahent powinien porównać podpisy na karcie i na rachunku. Jeżeli prawdziwość podpisu posiadacza karty nie budzi wątpliwości, kontrahent wydaje mu towar, przekazuje jedną kopię rachunku i dopiero w tym momencie zwraca kartę. Rachunek jest wystawiany w 3 egzemplarzach, przy czym jeden egzemplarz kontrahent przekazuje posiadaczowi karty, drugi zatrzymuje sobie, a trzeci przekazuje akwizytorowi. W określonych w umowie akwizycyjnej odstępach czasu kontrahent dokonuje zestawienia wszystkich transakcji dokonanych przy użyciu kart VISA i przesyła je (wraz z załączonymi rachunkami obciążeniowymi) do akwizytora. Akwizytor dokonuje rozliczenia wszystkich należności poprzez specjalny system komputerowy VISA International. Może tego dokonać bezpośrednio, jeżeli jest pod-

łączony do systemu on-line albo pośrednio, poprzez przesłanie do systemu dyskietki z przygotowanymi i przetworzonymi danymi od wszystkich obsługiwanych przez niego kontrahentów. System komputerowy zbiera dane od wszystkich banków-akwizytorów, opracowuje je, a następnie rozsyła do wszystkich banków-wystawców kart informacje o transakcjach dokonanych w danym okresie rozliczeniowym przez posiadaczy kart wydanych przez dany bank. Za pomocą systemu obliczane są wzajemne należności banków-członków systemu VISA względem siebie. Cały proces rozliczenia może trwać nie dłużej niż 14 godzin.

Następnym etapem jest wzajemne rozliczenie. System ten w najogólniejszych zarysach przypomina nieco system rozliczeń stosowany przez Krajową Izbę Rozrachunkową funkcjonującą w Polsce od kwietnia 1993 r.¹⁷ W wyniku rozliczenia do banku-akwizytora trafiają pieniądze z banku-wystawcy karty, którą dokonano zapłaty za zakupione towary lub usługi. Nie oznacza to, że dopiero w tym momencie bank-akwizytor dokonuje zapłaty na rzecz kontrahenta. Najczęściej kontrahent otrzymuje pieniądze w określonych w umowie akwizycyjnej terminach, niezależnie od częstotliwości cykli rozliczeniowych przyjętych przez akwizytora. Jeżeli okaże się, że kontrahent nie dopełnił obowiązków mających na celu zminimalizowanie ryzyka przy transakcji z kartą, akwizytor może żądać zwrotu płatności. Po przekazaniu pieniędzy bankowi-akwizytorowi, bank-wystawca karty wysyła do posiadacza karty zestawienie jego wydatków dokonanych za pomocą karty w określonym w umowie o wydanie karty okresie rozliczeniowym. W zależności od postanowień

umownych posiadacz karty w chwili otrzymania zestawienia ma obowiązek zapłaty na rzecz banku-wystawcy albo przyjmuje zestawienie jako informację o dokonanej opłacie jego rachunku karty.

Procedura zapłaty może wyglądać nieco inaczej, jeżeli kontrahent dysponuje POS połączonym on-line z systemem danej karty (np. VISA International). Kontrahent wprowadza dane z karty poprzez przesunięcie karty przez szczelinę POS. Jeżeli autoryzacja jest konieczna, jest ona dokonywana automatycznie. W razie, gdy karta lub transakcja budzą wątpliwości, poprzez POS przesyłane są instrukcje anulowania transakcji lub zatrzymania karty. W pozostałych przypadkach terminal drukuje rachunek, który musi być uzupełniony jedynie podpisem posiadacza karty. Przed przedłożeniem rachunku do podpisu, kontrahent sprawdza, czy dane na rachunku są zgodne z danymi na karcie. Po uzyskaniu podpisu kontrahent porównuje podpisy na rachunku i na karcie. Jeżeli prawdziwość podpisu nie budzi wątpliwości, może wydać kartę, rachunek i towar posiadaczowi karty.

Za pomocą karty płatniczej można również płacić za zamówienia pocztowe lub telefoniczne¹⁸. W przypadku zamówień pocztowych, posiadacz karty powinien załączyć do zamówienia podpisane przez siebie pisemne upoważnienie dla kontrahenta określające dane znajdujące się na karcie, zamawiane towary, ich cenę oraz adres posiadacza karty. W oparciu o te dane kontrahent wypełnia rachunek. W miejscu przeznaczonym na podpis posiadacza karty wpisuje kod oznaczający realizację zamówienia pocztowego. Jeżeli przekroczony zostanie

limit autoryzacyjny, kontrahent powinien uzyskać autoryzację (dla zamówień pocztowych najczęściej konieczne jest uzyskiwanie autoryzacji w każdym przypadku). Następnie kontrahent przesyła posiadaczowi zamówione towary wraz z rachunkiem i jednocześnie przekazuje

kopię rachunku do emitenta, do rozliczenia. Przy transakcjach telefonicznych posiadacz karty przekazuje kontrahentowi wszystkie dane dotyczące karty i transakcji telefonicznie. Poza tym tryb postępowania jest identyczny, jak przy zamówieniu pocztowym.

Karty płatnicze a płatności elektroniczne (Electronic Fund Transfer – EFT)

Te dwa pojęcia: karty płatnicze i płatności elektroniczne mają ze sobą wiele wspólnego. Pojęcie kart płatniczych zostało zdefiniowane w poprzednich rozdziałach. Można pokusić się o bardziej abstrakcyjną definicję **karty płatniczej** jako instrumentu o określonym wyglądzie i treści, umożliwiającego jego posiadaczowi bezgotówkowe dokonywanie płatności za towary i usługi oraz pobieranie gotówki, w określonych w umowie o wydanie karty podmiotach, w ramach określonych w umowie z emitentem karty limitów i na zasadach określonych w tej umowie. W prawie polskim brakuje definicji karty płatniczej. Karta płatnicza, a właściwie jeden z jej rodzajów, pojawia się jedynie jako nazwa formy rozliczeń bezgotówkowych. Zarządzenie Prezesa NBP z dnia 11 grudnia 1992 r. w sprawie form i trybu przeprowadzania rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem banków¹⁹ stanowi w § 10: „Na warunkach określonych w umowach strony mogą stosować w rozliczeniach bezgotówkowych także okresowe rozliczenia saldami, rozliczenia planowane oraz **karty kredytowe**”. Użycie w tym kontekście słów „karty kredytowe” budzi wątpliwości, ponieważ nie ma racjonalnych przesłanek wyłączenia z listy metod rozliczeń bezgotówkowych innych rodza-

jów kart płatniczych, niemniej jednak zarządzenie wprowadza do polskiego ustawodawstwa przynajmniej nazwę jednej z odmian kart płatniczych.

O ile karta płatnicza jest pewnym materialnie istniejącym przedmiotem służącym do wyżej opisanych celów, o tyle **płatności elektroniczne** to nazwa nowego systemu dokonywania płatności i rozliczeń. System ten opiera się o „elektroniczny”, zdematerializowany pieniądz. W oparciu o art. 4A amerykańskiego Ujednoliconego Kodeksu Handlowego można zdefiniować płatność elektroniczną (**electronic fund transfer**) jako serię transakcji rozpoczętą bezwarunkowym zleceniem zapłaty podmiotu rozpoczynającego transakcję i zakończoną przyjęciem tego zlecenia przez bank beneficjenta zapłaty, obejmującą zlecenia zapłaty banku podmiotu rozpoczynającego i wszystkich banków pośredniczących, przy czym wszystkie te zlecenia są przesyłane i wykonywane za pomocą urządzeń elektronicznych. Dużo prostszą i bardziej obrazową definicję zawiera Europejski Kodeks Postępowania w Zakresie Płatności Elektronicznych wydany w formie załącznika do Zalecenia Komisji Wspólnot Europejskich z dnia 8 grudnia 1987 r.²⁰. Kodeks stanowi, że płatność elektroniczna to płatność doko-

nana za pomocą karty płatniczej zawierającej pasek magnetyczny lub obwód scalony w **terminalu płatności elektronicznych (EPT)** lub terminalu w punkcie sprzedaży (POS). Płatności elektroniczne, jak sama nazwa wskazuje, nie wymagają przesyłania gotówki ani papierowych dokumentów. Informacja o transakcji, a nawet co znacznie bardziej istotne – sam pieniądź, są zastępowane impulsem elektronicznym.

W Polsce nie istnieje jeszcze system płatności elektronicznych, choć za jego zaczątki można uznać działalność Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. KIR S.A. do 18 IV 1994 r. funkcjonowała w oparciu o dokumenty papierowe (choć część informacji była przetwarzana komputerowo i gromadzona na dyskietkach) przesyłane między oddziałami Izby przez przewoźników. System przyjęty przez KIR S.A. nosił nazwę papierowej izby rozliczeniowej SYBIR. W kwietniu 1994 r. obok systemu SYBIR został uruchomiony w pełni elektroniczny system ELIXIR. W chwili obecnej obsługuje on 11 banków. W systemie ELIXIR zbędne stało się przesyłanie papierowych dokumentów. Komunikacja między bankami a KIR S.A. jest realizowana za pomocą łączy telekomunikacyjnych. Dzięki systemowi ELIXIR możliwe stanie się rozliczenie transakcji w ciągu jednej doby. System ten, podobnie jak w innych krajach, mógłby być wykorzystywany do rozliczenia transakcji dokonywanych za pomocą kart płatniczych. Na taką możliwość wskazuje także prezes KIR S.A. Tadeusz Ołdakowski²¹. We Francji wprowadzenie w 1984 r. międzybankowego elektronicznego systemu pieniężnego spowodowało rewolucję w bankowości. W opar-

ciu o ten system wszystkie banki uczestniczące w systemie wydają identyczną **kartę CB (Cartes Bancaires)**, która może być stosowana w każdym POS, bankomacie i w każdym oddziale banku należącego do systemu. Ze względu na powszechność punktów honorujących tę kartę, na terenie Francji jej popularność jest bardzo duża.

Płatności elektroniczne to wynalazek najnowszej daty. Ich rozwój datuje się od początku lat osiemdziesiątych i stanowi praktyczne zastosowanie nowych zdobyczy informatyki. Mimo że płatności elektroniczne wydają się tylko technicznym udogodnieniem klasycznych transakcji, szybko okazało się, iż wymagają one także prawnej regulacji. Niebывała szybkość, z jaką dokonywana jest transakcja i fakt, że jest ona w całości przeprowadzana przez system elektroniczny, który przecież nie jest niezawodny, powodują powstanie nowych rodzajów ryzyka. Rozłożenie tego ryzyka jest przedmiotem regulacji prawnej w wielu krajach. Z drugiej strony elektroniczne płatności umożliwiły powstanie nowych zastosowań kart płatniczych. Przede wszystkim pojawiły się **ATM (Automated Teller Machine – automatyczny kasjer)**, czyli bankomaty, z których posiadacz karty może wypłacać gotówkę. Transakcja wypłaty gotówki z bankomatu ma niemalże natychmiastowy skutek dla stanu rachunku posiadacza karty dokonującego transakcji (w pewnych przypadkach skutek jest faktycznie natychmiastowy, w innych następuje np. po kilkunastu godzinach). Bankomat bywa atrakcyjniejszy dla posiadacza karty niż dokonywanie „klasycznej” płatności kartą. Jest to przyczyną instalowania bankomatów w centrach handlowych,

przy stacjach benzynowych, w uczęszczanych punktach miast. Kolejnym krokiem jest instalowanie w punktach sprzedaży EFTPOS. Terminale tego typu umożliwiają obciążenie rachunku posiadacza karty i uznanie rachunku kontrahenta już w chwili dokonania transakcji lub jeszcze tego samego dnia. Systemy płatności elektronicznych umożliwiają tzw. domową bankowość, czyli wydawanie poleceń zapłaty za pomocą domowego terminalu. Wszystkie te udogodnienia przyspieszają i upraszczają rozliczenia, nie zmieniając jednak ich istoty a jedynie formę. Skutkiem upowszechnienia płatności elektronicznych może być całkowite wyeliminowanie czeków i zwiększenie popularności kart płatniczych umożliwiających korzystanie z bankomatów i EFTPOS.

Chociaż rozliczenia transakcji dokonywanych z użyciem kart płatniczych bardzo często dokonywane są poprzez systemy płatności elektronicznych, to *nie należy zapłaty kartą utożsamiać z płatnością elektroniczną*. Przykładem jest chociażby polski rynek, na którym

od 1991 r. funkcjonuje kilka kart płatniczych mimo braku systemu płatności elektronicznych i konieczności oparcia rozliczeń o dokumenty papierowe. Elektroniczne systemy płatności mają o wiele szersze zastosowanie niż karty płatnicze. Największe obroty generują nie transakcje dokonywane przez konsumentów-posiadaczy kart płatniczych, ale przez wielkie koncerny rozliczające się między sobą właśnie w oparciu o EFT. Rozgraniczenie zagadnień związanych z elektronicznymi systemami płatności i kartami płatniczymi jest celowe, po pierwsze ze względu na częste utożsamianie tych zjawisk, a po drugie w celu łatwiejszego oddzielenia zagadnień związanych z odpowiedzialnością za transakcje dokonane kartą płatniczą i transakcje dokonane w oparciu o system płatności elektronicznej, o czym jeszcze będzie mowa w trzecim artykule niniejszego cyklu. Należy pamiętać, że nie każda transakcja dokonana z wykorzystaniem karty płatniczej jest zapłatą kartą płatniczą i nie każda zapłata kartą płatniczą jest płatnością elektroniczną.

Przypisy:

¹ Michael Martinek: *Moderne Vertragstypen*, Band III Computerverträge, Kreditkartenverträge sowie sonstige moderne Vertragstypen, C. H. Beck, München 1993, s. 62.

² Donn Stickles, Robert Littas, Ben Patty: *Legislacja w zakresie kart kredytowych*, VISA International, 1992 bmw, s. 5-7.

³ Sally A. Jones: *The law relating to credit cards*, BSP Professional Books, 1989, s. 1.

⁴ Andrzej Bury: *Już dzisiaj jest jutro; rozmowa z Elżbietą Kuzio – wiceprezes „POLCARD S.A.”*, „Bank” 1993 nr 11 (14), s. 4.

⁵ Andrzej Kołpak-Klewszczyński: *Karty kredytowe w Polsce. Pierwsze kroki*, w: Rzeczpospolita nr 283 (3627) 4-5 grudnia 1993, s. 13.

⁶ Iwona Kłossowska: *Klient biznesmenem*, „Nowa Europa” 1994 nr 140 (267), s. 18.

⁷ Andrzej Bury: *Już dzisiaj jest jutro; rozmowa z Elżbietą Kuzio – wiceprezes „POLCARD S.A.” „Bank”* 1993, nr 11 (14), s. 7.

⁸ Elżbieta Kuzio: *Rynek kart płatniczych w Polsce*, cz. III „Bank” 1993 nr 8 (11), s. 45.

⁹ Market Information Factsheet. VISA International Europe, Middle East, Africa. December 1991, tabela nr 1 i 2. Master Card International. 1992 Annual Report, A. Global Family of Brands, s. 2.

¹⁰ S.A. Jones, op. cit. s. 3.

¹¹ Kredyt Bank S.A. VISA Business Card. Kredyt Bank S.A., bmrw, s. 3.

¹² Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz U z 1992 r. nr 72, poz. 359 z późn. zmianami).

¹³ W wielu polskojęzycznych publikacjach używa się nazwy karty debetowej, co jest dosłownym tłumaczeniem angielskiej nazwy debit card. Wydaje się jednak, że nazwa karta debetowa nie oddaje specyfiki tego rodzaju karty, gdyż posiadacz debit card nie ma prawa do spowodowania na swoim rachunku karty salda ujemnego czyli debetu. Posługując się debit card posiadacz karty może jedynie doprowadzić do obciążenia swojego rachunku karty sumą dokonanych transakcji do wysokości środków zgromadzonych na rachunku.

¹⁴ Por.: The American Express Card. Cardmember Agreement 1993, pkt 3 (b).

¹⁵ Na podstawie: Piotr Stępień, Michał Wyłębski: *Karty kredytowe*, VISA bmrw.

¹⁶ PolCard. Instrukcja obsługi transakcji płatnych kartami płatniczymi, Warszawa 1993, Rozdział 2.

¹⁷ Por.: Artur Strużyński: *Rozliczenia międzybankowe – stan obecny i perspektywy*, „Bank i Kredyt” 1993 nr 3, s. 30–33.

¹⁸ VISA International. Fundamental Procedures and Controls Reference Guide s. 51–53.

¹⁹ Monitor Polski nr 39 poz. 293.

²⁰ Official Journal of the European Communities N° L 365 (24 XII 87) (87/598/EEC).

²¹ Bożena Dymkowska: *Jak przyspieszyć rozliczenia. Rozmowa z Tadeuszem Oldakowskim, prezesem Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A.*, „Nowa Europa” 1994.